

## Světový názor [1974]

1.

Přísně vzato existuje v každé záležitosti pouze jeden názor, neboť buď něco nazřu nebo nenazřu. Nemohu to nazřít špatně, nesprávně, neboť když to nazřu nesprávně, tak jsem to nenazřel. Nelze nazřít, že trojúhelník má součet všech úhlů řekněme 150 nebo 250°. Je pouze jeden názor možný, a to je ten, když nazřu, nahlédnu, že součet je 180° a proč musí být právě 180°. V tomto smyslu jakékoli adjektivum ke slovu názor je přebytečné. Neexistuje vědecký názor na rozdíl od filosofického, právě tak jako neexistuje správný názor na rozdíl od nesprávného. Existuje pouze jeden názor, a tento názor není ani vědecký ani filosofický, nýbrž je názorem. Každé rozlišování názorů, např. vědeckého od nevědeckého, znamená relativizaci nejvlastnějšího obsahu slova „názor“.

Kromě toho ona spjatost vědy a názoru je problematická ještě jinak, protože věda je vědění a nikoliv názor, nazírání. Věda představuje úsilí o konstatování, nalezení co největšího množství faktů, vztahujících se k určité zkoumané věci, záležitosti. A v tomto smyslu je to zcela jiné počínání než budování nějakého názoru. Věda samozřejmě může vycházet od názorů a z názorů, ale jakožto z faktů. Pracuje s nimi jakožto s jednotlivými poznatky, s jednotlivými nahlédnutími. Ale pro vědu není cílem nějaký „názor“ „náhled“, který by přehlédl celou skupinu, větší množství takovýchto základních faktů, takovýchto základních nahlédnutí. (6. 9. 1974)

2.

Ještě jedna věc je také důležitá. Názor nemůže být vědecký také proto, že věda nám vůbec neříká, jak se na věci máme dívat. Věda je soubor vědomostí, soubor faktických znalostí o tom, co to udělá, když něco provedeme. Je to vlastně soubor jakýchsi faktických zkušeností nebo zkušenostních fakt z naší praxe. Věda nám říká, co máme udělat, chceme-li dosáhnout toho a toho cíle. Neříká nám, jak se máme na to či ono dívat. Takže např. ve fyzice se užívá celé řady pojmů, které nejsou přesně ve svém obsahu defintovány, jejich obsah není přesně formulován. Např. fyzika pracuje s pojmem síla nebo s pojmem masa, ale neříká, co to je síla ani co to je masa. To není fyzikální téma či problém, objasnit, co to je síla nebo co to je masa, nebo co to je prostor, co to je čas apod. Ale věda říká, jak se měří či jak se určitých vztahů prakticky využívá. Věda vůbec neříká, jak se na věci máme dívat, jaký máme mít o nich názor, ale co se s nimi dá prakticky dělat. V moderní fyzice mluví přední odborníci o tzv. komplementaritě. Např. se rozpoznalo, že v určitých situacích se světlo chová jako korpuskule, v jiných situacích však jako vlnění. Věda nám vůbec neříká, jak se máme na světlo dívat, máme-li je považovat za vlnění nebo za proud korpuskulí. Věda dokonce v takovém případě zcela rezignuje na každý takový názor. Bohrov model atomu je kritizován ne tak, že se proti němu staví jiný, pozměněný model, nýbrž odmítá se především názornost tohoto modelu (a názornost každého jiného podobného pokusu, ještě než byl vykonán). Moderní fyzika se v rozsáhlé míře vůbec vzdává názornosti. Nepřestává však být vědou, rezignuje-li na názor. Věda neznamena tedy nutně názor a názornost, ale vládne i tam, kde už žádný názor, žádná názornost nejsou, kde byly (z vážných důvodů, z vědeckých důvodů) opuštěny. Je to ostatně doklad toho, že věda vlastně žádný „ucelený názor“ nepotřebuje, že vystačí s určitým množstvím faktických znalostí, aniž by byla nucena je vpracovat do nějakého jednotícího obrazu, jednotícího pojetí, „názoru“. (6. 9. 1974, doma, 13.30.)